

Min morfar - fyrmästaren

Olle Sandqvist

Framför mig har jag ett fotografi. Jag ser en liten pojke, fem år gammal i en motorbåt med blicken stadigt riktad framåt. Han har ena handen hårt knuten om rorkulten, och bredvid står morfar med den hemrullade cigaretten i munnen under mustaschen. Bilen är tagen 1936 och båten är på väg från lotsutkiken i Kalmar till Grimskär, en fyr i Kalmarsund i farleden mellan fastlandet och Öland. Pojken är jag.

Min morfar, Oskar Ternborg, född 1873, kom från en sjömansläkt i Kalmar. Hans far, som var född på Öland, står med beteckningen "sjöman" i kyrkböckerna. Morfar började sin bana i Lotsverket på tjänsteångaren Kalmar, en tid han gärna berättade om, när han var "ombord". Han gick i land och blev fyrbiträde, fyrvaktare och så småningom fyrmästare på olika fyrar, mest på Öland.

År 1905 kom han som fyrmästare till Kapelluddens fyr på östra Öland. Fyren byggdes 1872 och är 30 m lång. Konstruktören var A.T. Gellerstedt, som likom kollegan Heidenstam ritat åtskilliga fyrar. Gellerstedt var dessutom verksam som poet och författare och satt också i Svenska Akademin, en kanske inte helt vanlig kombination.

Fyrplatsen ligger c:a 5 km från närmaste tätort, som är Bredsättra. Där fanns kyrka, skola, post och affär. Där handlade man och där gick barnen i skola.

Min mormor och morfar gifte sig 1898, och när de flyttade till Kapelludden hade familjen två döttrar, som kom att växa

Kapelluddens fyr
Foto: Anders Lindqvist

upp på fyrplatsen. Det är långt till närmaste granne och det kunde nog kännas isolerat för de två familjer, fyrmästarens och fyrvaktarens, som bodde där. Skolvägen för de två flickorna var lång över de öppna gårdarna längs vindlande vägar förbi väderkvarnar och långa stenmurar. När ölandsfåken låg på var det inte nådigt. Tidvis fick flickorna bo inackorderade hos lärarinnan i skolan i Bredsätra.

Arbetet på fyrplatsen gick enligt schema med vakter, underhåll av fyr och materiel. Fotogen måste bäras upp i fyren för att fylla på brännaren. Meteorologiska observationer skulle göras och ringas in på bestämda tider. Man förde observationer över passerande fartyg. Vid siktigt väder kan man observera blänket från Hoburgens fyr på Gotland.

Ett exempel troligen från första världskriget:

En skeppsgossebrigg passerade kl 6.00

Kl 2.45 passerade 6 torpedbåtar

Kl 6.30 passerade en pansarbåt

Kl 7.35 passerade 3 torpedbåtar

Man hörde ibland kanondunder utifrån havet.

Man jagade säl och sjöfågel. Någon gång strandade fartyg på den långgrunda kusten. Det berättas att en estnisk sprit-smugglare en gång gått på utanför fyren. Det lär ha uppstått viss aktivitet längs stranden vid det tillfället.

Andra avbrott i vardagen var när kungaparet Gustaf V och drottning Viktoria kom i automobil en dag i augusti 1908 för att dricka kaffe i fyrplatsens syrenberså. Om detta vittnar ett tackbrev med kungaparets porträtt till fyrplatsens familjer undertecknat av kammarherre von Eckerman.

Namnet Kapelludden hänger antagligen ihop med att det ligger en medeltida kapellruin strax söder om fyren. Där står också ett stenkor och kapellet har kopplats samman med Den Heliga Birgitta, som påstås ha seglat från den lilla medeltida hamnen, Sikevarp eller Sikehamn alldeles intill. Platsen är sig i stort sett lik sedan 1930-talet. Fyr och boningshus finns kvar, liksom den omtalade syrenbersån.

Min morfar tjänstgjorde på Kapelludden fram till 1933, då han flyttade till Grimskär och avgick med pension år 1937.

Det Kungliga tackbrevet